

СТЕФАН ДИЧЕВ

ПОСРЕЩАНЕ С ЦЕРЕМОНИИ

chitanka.info

1

— Каква по-величайша награда за баща ми, ваше превъзходителство? Синът му отива да служи в столицата. На вас го дължа! И той го знае!

Така говореше българинът хаджи Иванчо, висш сановник в Русенското валийско управление. И гледаше с предани очи госта си, валията Мидхат паша — мъж в зряла възраст, с интелигентно, вдъхновено лице.

Беше пролетен следобед. Денят — нито топъл, нито студен. На къошка, дето завършваха обяда си с кафе, освен тях двамата се намираше и валийският адютант Шакир, в тоя миг зает да наблюдава през далекогледа си насрещния дунавски бряг.

— Е, стига, достатъчно, хаджи! — каза меко Мидхат. — Ти сам си заслужил... Важното е да го заловим сега тоя Левски. Колко години стана? Размири империята!

— Телеграмата на баща ми е ясна, ваше превъзходителство! Вчера Баш комитата е напуснал Букурещ, значи днес тръгва с парахода от Гюргево. Завръща се! — Хаджи Иванчо тържествуващо потри ръце и намигна. — Е, ще го посрещнем тогава ние тук, в Русчук!

Неговите думи подсетиха валията. Той се извърна към адютанта си:

— Какво става, Шакир?

— Още се бави, ваше превъзходителство! — отвърна младият офицер.

— Да не са пък променили часа?

Съобразителният хаджи Иванчо беше проверил.

— Разписанието си е същото! — каза той. И заклима с дългия си нос. После разговорът пак се върна на заслуженото повишение. Мидхат дори благосклонно издаде своята тайна. След някой и друг месец той също щял да остави провинцията. Друго е да се живее в столицата. Да, друго е.

— Щастлив ще бъда, ако се случи и там да служа под вашето далновидно ръководство, паша ефенди! — възкликна българинът.

— Щè, щè, хаджи! Още само няколко месеца — и аз ги броя!

Възбуденият глас на Шакир стресна и двамата:

— Тръгна! Параходът тръгна!

— Дай! — изправи се Мидхат. Невисок, вече напълнял, а от цялата му фигура все още лъхаше младежка енергия. Той пое далекогледа, пригоди го към зрението си, взря се. В кръга застана излезлият от насрещното пристанище параход.

— Ако чорбаджи Величко не е сгрешил, тоя път вече Демона на империята е в ръцете ми! — обяви той тържествено. Силно развълнуван беше.

— Не, не е сгрешил той, баща ми, не е — заклима веднага българинът сановник. — Пък и началникът на полицията е с него, паша! Нали Ибрахим бей е с него!

Ала друга мисъл тревожеше валията. Внезапно той рязко се извърна към адютанта си:

— Разпоредено ли е?

— Както ваше превъзходителство благоволи да заповяда.

— Не, слушай! — прекъсна го Мидхат. — Я ти сам! Сам, да не стане пак някоя поразия, чуваш ли? Лично на теб възлагам!

Шакир отсечено направи темане и с бързи крачки се запъти към изхода. Гласът на валията го застигна.

— Отваряйте си очите дали няма и други посрещачи освен вас! — предупреди го.

Младият офицер повторно поздрави и тичешком се спусна по стълбата. Хаджи Иванчо го изпрати с поклони и благопожелания.

2

Параходът, свързващ двата насрещни бряга, спокойно пореше придошлите води на Дунава. Приближаваше.

Както обикновено, палубата му гъмжеше от пътници. Мъже, жени. Стари, млади. Най-вече българи, ходили на гурбет или да погостуват на роднини. В свободното румънско княжество от десетилетия вече живееше многобройна българска емиграция, изселила се там не от добро.

Все пак всред това гъмжило опитното око още от пръв поглед можеше да отличи трима пасажери. Бяха се разположили на пейката пред комина. В единия ѝ край — чорбаджи Величко, бащата на хаджи Иванчо: дребно старче с пъргави очички и малка козя брадичка. В другия — Ибрахим бей, началникът на русенската полиция. С фес, но за случая оставил униформата. Помежду двамата седеше букурещчанинът домнул Медреа. Мъж представителен. С цилиндър. С черни накъдрени бакенбарди и дълъг златен ланец, проточен по карирана жилетка.

Като кимаше, той каза замислено усмихнат:

— Не знам как щеше да мине това време, ако не бяхме се запознали в трена, господа!

— Ами аз нали това му викам на чорбаджи Величко — съгласи се веднага турчинът, набит и кръглобрад мъжага. Очите му — малко ококорени, при това помътнели от ракията, която пиеше от калаеничето, скрито в скута му. — Язък, викам, чорбаджи, една сладка дума не можахме да продумахме заради тоя Левски... Така ли беше, кажи, не беше ли?

И подаде калаеничето на чорбаджи Величко, на домнул Медреа. Те и двамата отказаха с глава. А той само това чакаше. Надигна го, засмука. Каква наслада! Дребничкият чорбаджия го гледаше с прикрит укор.

— Та знаеш ли го какъв е човекът, бей! — изписка той. Пъргавите очички запряматаха погледи. — Я ги виж! — прибави и

събеседниците му също вторачиха очи в пътниците. — Да се съмняваш във всекиго, да!

— Негов портрет някакъв нямате ли? — изненада се букурещанинът.

— Нямаме, това е то я! По чужди приказки само го знаем. Но може ли някой да ти каже какъв е бил в началото?

Домнул Медреа не искаше да повярва.

— Не, вие ме плашите, господа! Как може веднъж с брада, веднъж без брада... рус, черен... Сто глави ли има тоя човек?

— Ех, чужденец си ти! Де да е шегга, домнуле Медреа!

— И как казахте, че му е правото име?

— Той и имена има много... Левски му викат. Други пък го наричат Дякона. Други Аслан Дервишоглу...

— Сто глави, сто имена, домнуле! — вмеси се Ибрахим. — Сто хиляди гроша дава падишахът за него!

Домнул Медреа подсвирна с уста.

— Сто хиляди! Ще рече: по хиляда на глава. Или на име, а, Ибрахим бей! Та това е цял капитал, господа! Аз като търговец мога да ви уверя — това са много пари!

Той извади привично часовника си. Погледна го. Щракна капака му. Прибра го. Видимо нещо обмисляше.

— Прощавайте — каза. — Само едно не мога да приема. Не, не мога да приема, че той тъкмо с тоя параход ще мине Дунава, и то тъкмо днес!

Събеседниците му се спогледаха.

— Да му кажем ли, бей! — подхвърли затаено тържествуващо чорбаджи Величко.

Цивилният началник на полицията кимна. Но някакъв мъж с капела минаваше край тях, запътил се към другия борд. И чорбаджията трябваше да чака.

— Ние в Букурещ си имаме свой човек в комитета им, домнуле! — рече най-сетне той. Говореше тихо, ала явно изпитваше наслада от думите си. — Нашият човек там всичко е разучил. Васил Дякон Левски ще бъде на парахода днеска! Васил Дякон Левски ще пренесе днеска техните най-важни книжа, уставите!

— Какви са тия устави? — попита също тъй тихо привелият се към него домнул Медреа.

— Какви ли? Ей такива! — И чорбаджията извади от пояса си някаква брошурка. — От моя човек! — додаде той и намигна.

— Ама това книжле ли?

— Огън! Огън, домнуле!

Букурещчанинът пое брошурката. Запрелиства я. Зачете тук и там: Човещина, Равенство, Свобода. И комитетска организация... И Револуция...

— Разбираш ли накъде ги тика той нашите говеда? — не преставаше да разяснява чорбаджията. — Роби сме били! Я ни виж с бея как се спогаждаме... Ах, ах! Като си помисля, че един от тия тук, на парахода, е той! Кой, кой може да бъде? Тоя до парапета даскал Петко сè пише в книжата: той ми е най-съмнителен. А може, домнуле, може и тоя, дето все рови из джамадана си — нищо, че си е турил зъркала, тъй де — доктор Пушкарев се казва, демек пушки! Опасен човек. Ами ако се е предрешил като поп? Ей го там един — всичко става! Или оня, гурбетчията... А, видиш ли го, рус! Рус, спомняш ли си какво ти разправях — рус, синеок, ербап мъж!

— Ербап той, ама днеска сто хиляди ще ми влязат в ковчежето! — изтърси наведнъж Ибрахим и щастливо развълнуван, надигна отново своето калаениче.

В същото време параходната камбанка задрънча. Зарева сирената. Цялата палуба се оживи. Навред местеха сандъци, торби, бохчи. Попадията на подозрителния поп се запречка със слънчобрана си. Някакво дете се затича. Препъна се. Ревна с все глас.

Но друго, съвсем друго беше, което решително промени облика на парахода. Преди единствени чорбаджи Величко, беят и слугата му носеха фесове. А сега палубата почервения. Само попът не смени калимавката. И селянинът гурбетчия си остана с калпака.

На пейката до комина също бяха в треска. Ибрахим бързаше да доизпие ракията.

— Бей, стига! Остави я тая пущина, работа ни чака! — съветваше го укоризнено-приятелски чорбаджи Величко. — Аз най-добре да се поразмеса с ония. А ти виж за багажа и избързай. Избързай да не са я объркали там нашите! — Извърна се към домнул Медреа. Заклима, засвятка с очи. — Прощавай, любезни — каза. — Дългът преди всичко! — И с котешки стъпки се отдалечи.

Багажът, споменат така загрижено, се намираше наблизно. А до него клечеше Узун Гирай, бейският слуга.

— Хайде, вземай и тръгвай! — викна Ибрахим.

— Моите две чанти аз ще си ги занеса сам — намеси се усмихнато домнул Медреа.

Узун Гирай и не мислеше за тях. Предостатъчно му бяха двата куфара — бейският и на чорбаджията. Той ги нарами. Тръгна. Заклати се. По-големият се изхлузи от рамото му и с трясък падна на пода.

— Говедо с говедо! — ревна Ибрахим. Негов куфар беше. — Я ела бре, хващай се и ти! — дръпна той един от пътниците българин, който тътреше сандъка си.

— Ефенди, аз моя си едва...

— Ай, свиньо гуярска! — кръглобрадото лице на бея настръхна, стана страшно. — Ти къде се намираш, тук да не е Влашко, бре!

Миг по-късно изплашеният българин мъкнеше вече и двата куфара. А подире му се повлякоха беят и бейският слуга. Домнул Медреа ги погледа известно време. После прехвърли очи на своите две чанти. Еднакви, тумбести. Но и на тях не ги задържа. А се извърна към приближилия вече насрещен бряг, към пристанището с плоската сграда на митницата, пред която притичваха заптии и хамали, и зад него — градът, разделен наполовина от светлината и сянката на пролетното небе.

— Турция! Турция, ефендилер! — викаше оттам някой.

Друг глас, съвсем наблизно, прошепна:

— Ех, нашата България мила!...

До парапета беше застанал селянинът гурбетчия. Свалил калпака, рус, загорял от вятъра, той гледаше развълнувано брега. А домнул Медреа гледаше него.

3

Напрежение и страх цареше в митницата. Дори добродушният Али ефенди, с телените очила, запъваше пищова си. А зад тезгяха за багажите едва се подаваше дребничкият Мимиш ага. Той дъвчеше непрестанно и разперените му уши също дъвчеха.

Едничкият запазил самообладание беше Шакир — адютантът на валията. При всеки рев на параходната сирена той поглеждаше с превъзходство хората си и казваше:

— Спокойствие, ефендилер! Спокойствие!

Докато внезапно дребничкият Мимиш не викна:

— Иде!

Сега вече и за Шакир беше трудно да ги удържи. Али ефенди се барикадира с писалището си, отрупано с тефтери, с печати, с чибуци и джезвета. Четиримата заптии неволно отстъпиха крачка към изхода, здраво стиснали пушките. А тъкмо в този миг с викове: „Дръж и ти, Узун Гирай! Здраво, отсам поеми!“, в митницата гърбом влезе началникът на полицията. Шакир не можеше да повярва на очите си.

— Тоя малкия тука... Големия на файтона и право в къщи! — разпореждаше се Ибрахим.

— Бей! — приближи го все още смутеният валийски адютант.

— И да не се отваря! — не го чу Ибрахим. — Женорята да не са посмели, преди да дойда, че колкото пари потроших за тия джунджурии!...

— Остави сега, бей! Оня, оня на парахода ли е?

— Кой оня?

— В името на пророка! Нали изпратихте телеграма от Букурещ?

— А! Ами на парахода е, разбира се, къде ще е! — Внезапно началникът на полицията се сети за българина носач. Подозрително вторачи в него изпъкналите си очи. — Я, я ти! Без преглед няма да минеш!

Българинът само това чакаше. Предаде куфара на Узун Гирай. Втурна се назад.

— Птиче няма да прехвъркне сега! — обяви боят. — Готови ли сте?

Шакир се изпъна по военному.

— Негово превъзходителство ми заповяда да завардя митницата и ми възложи лично аз да се заема...

— Какво? — пресече го боят. — Охо-хо!... Слушай, сани ефенди! Ти може да си адютант и всякакъв, но тук аз съм началник на полицията. И всеки да си знае своето, досещаш ли се? Пък, ако щеш, гледай! — Той пренебрежително му обърна гръб. — Али, отваряй си очите, като ги пребарваш, ей! Най-малко пет пищова е препасал оня... А ти, Мимиш, чуваш ли ме, Мимиш?

Мимиш спря да дъвче.

— Само уши съм, бей!

— Едни книжа се търсят, таквиз едни червени, устави пише на тях.

— Какво, какво?

— Каквото пише — пише, важното е да ги намерим! Викай ги, Али! Един по един да минават.

Пръв влезе доктор Пушкарев. Остави куфара и чантата. Подаде тескерето си. Али прочете описанието. Дигна очи. Заразгледа през очилата си очилатия пътник.

— Хм, доктор, а? Пу-шка-рев... Виж ти!

Той се извърна към бей, който насърчително му кимна. Добил кураж, с неприсъща строгост, Али внезапно изкрещя:

— Дигай ръцете!

Едновременно с неговия вик заптиите като един насочиха пушките си. А от уплаха пенснето на доктора увисна на връвчицата.

— Какво, ама к-какво, ефендилер? — запелтечи той.

Али бързешком опипа джобовете му, кръста.

— Къде си ги скрил пищовите, а? — рече, колкото изненадан, толкоз облекчен.

— Н-нямам!... Нищо нямам!...

Боят го приближи изотзад. Протегна ръка. Сграбчи мустака му и силно го дръпна. Не, не се отлепи! Докато ужасеният Пушкарев охкаше и стенеше, изражението на Али ефенди напълно се успокои.

— Щом са истински, не е Баш комитата, не! — каза той. — А после, сякаш бързаше да се отърве, подпечата тескерето и го тикна в

ръцете на доктора.

— На, слагай там багажа и се махай!

Но не така мислеше боят. Очите му не се откъсваха от Мимиш. Питаха: Има ли устави?... Няма! — отговаряше по същия затаен начин Мимиш. И после пак боят: Още ли не си намерил?... Няма! — отговаряше Мимиш и не преставаше да дъвче.

Докато докторът си събере багажите, докато побегне навън, на входа се появи даскал Петко. Ухилен. Закачливите му очи шарят насам-натам.

— Поздрави от Влашко, ефендилер! — викна. Сложи куфара си на тезгяха. Бръкна за тескерето. — То право е рекъл оня, ходим, къде ходим, пак в къщи се връщаме! — Общителен човек изглеждаше. И сигурно очакваше, че и него ще срещнат с добра дума. Но посрещачите мълчаха. Гледаха го. Разглеждаха го от петите до главата.

А в това време още един се вмъкна в митницата. Чорбаджи Величко.

— Този е той, най-подозрителният! — прошепна пътем на Али.

После приближи валийският адютант. Зашушука и на него.

— В тескерето ти пише, че си даскал, така ли? — подхвана най-сетне нишката Али ефенди.

— Ами, щом пише, вярно ще е!

Посрещачите бързешком размениха погледи.

— Аха! — поклати глава Али. — Я да ти видя очите... Сиви, демек сини!

Внезапно той изкрещя:

— Дигай ръцете!

Отново заптиите насочиха пушките. И дори Шакир тоя път откопча кобура на револвера си. Само че странно, младият учител не се изненада. Дигна ръце и не преставаше да се подхилква. Али ефенди бързо и внимателно го опипа.

— И тоя ли няма, бре? — попита Ибрахим.

— Само тая костура, бей!

Бяха толкова разочаровани, та чак не забелязаха, че домнул Медреа се появи на вратата със своите чанти. И какво да гледат него? Тук въпросът беше за сто хиляди гроша награда!

— Къде си скрил пищовите, разбойнико? — ревна Ибрахим.

— Ще ги скрия, ако ги имам. Нямам, бей!

— Ти не ще ли признаеш, че си Баш комитата Левски, а?!

— Кой? Аз! Аз Левски?... Ама, бей, нали пише в тескерето. Пък и ти ме знаеш, бей! Я си спомни анасонлийката... Като заминавах, дето заповяда да ми вземат дамаджаната, а?

— Как, ти ли беше? Вярно бе!

— Той е, той е, бей, помня го! — вмеси се веднага Али ефенди и с все сила подпечата тескерето. — Е, щом е той, значи не е той!

Ала в същия миг викът на Мимиш ги закова:

— Той е! Ей ги книжата!

И тогава настана такава бъркотия, толкова револвери и пушки се насочиха срещу злополучния даскал Петко, че куражът му мигновено изветря.

— Стой! Не бягай! — крещяха.

Той нито бягаше, нито мислеше да бяга. Просто цял се беше разтреперал.

— Че те са си моите книжа — все пак успя да каже.

Но те тъкмо неговите книжа търсеха. Не друго. И първият, притичал до тезгяха, беше чорбаджи Величко. А там Мимиш ага продължаваше да вади от Петковия куфар и да трупа цяла грамада книги. Чорбаджията взе една. Разлисти я. Втора. Трета. Десета.

— Ама това са сметанки! — прошепна той на бея и на валийския адютант. Те също се увериха.

— Говедо с говедо! — изръмжа Ибрахим. За агата беше тая привична любезност, но можеше и да не е само за него. — А ти си събирай сметанките и по-скоро се омитай! — извърна се той към даскала. Ядосан беше беят. И с право беше ядосан.

— Съжалявам, съжалявам, господа! — вмеси се от входа домнул Медреа. Не каза защо съжалява. То се разбираше. И на любезността му веднага се откликна с любезност.

— Домнул Медреа е наш приятел! — представи го на Шакир старият чорбаджия.

Букурещчанинът се поклони. Понечи да тръгне. Ала се сети навреме и подаде паспорта си. А после дигна ръце да бъде обискиран.

— Я! И приятелите ако почнем! — развесели се Ибрахим.

— Моля! Законът си е закон! — настоя букурещчанинът.

Сега вече всички се разсмяха. Али ефенди побутна джобовете му. Върна подпечатания паспорт. Направи любезно темане. А после

домнул Медреа сложи едната от тумбестите си чанти на тезгяха и я отвори. Мимиш бръкна в нея. Загреба. Метални лъжици. От учудване престана да дъвче.

— Ама все лъжици ли е до долу? — попита той.

— Това ми е стоката, ага. Мостри.

— Зле ще ти потръгне тук търговията, любезни! — приближи чорбаджи Величко. — Те, нашите простаци, си знаят с дървени.

— Щё, щё, чорбаджи! Хората се учат на новото само когато има кой да им го покаже! — усмихна се домнул Медреа.

Затвори чантата. Свали я от тезгяха. И уж посегна за другата, близначката. Но дали от разсеяност, пак същата вдигна нагоре.

— Още ли бе?! — изуми се Мимиш, когато отново видя лъжици. — Ами че цял казан пилаф може да се изгребе с тях бе!...

Как да не се смеят на такава наивност! Но всичко си има край. Домнул Медреа се сбогува със своите нови приятели османлии и се отправи към изхода, съпроводен от чорбаджи Величко. И от някакво заптие, на което беят бе заповядал да носи чантите. А зад тях смехът изведнъж пресекна. Влязъл беше подозрителният поп. С него попадията. И преди още домнул Медреа да достигне изхода, вик на изумление и болка се понесе:

— Брадата ми!...

На площада пред митницата се тълпяха посрещачи. Домнул Медреа се спря. Примижа. Огледа ги. Видя очакването и тревогата. А чорбаджи Величко в това време каза:

— Че после мини, отбий се да те черпя едно кафе. Хем със сина ще те запозная! — Той говореше, а повече се заслушваше какво става вътре.

— С благодарение, но първом работата, чорбаджи!

— Работата първом, прав си! — И подсетен, старият чорбаджия бързешком се ръкува. Още по-бързо се запъти назад.

Букурещчанинът кимна на заптието да вървят. Двамата тръгнаха. А тълпата се отдръпваше да направи път на тъй странната двойка.

„Салеп! Салеп! Пари гуша, цери гърло!“ — викаше наблизо някакъв момчурляк, нарамил горещия гюм. Други, слуги от ханищата, крещяха: „Три гроша за нощувка!... Два, два гроша за нощувка!“

Домнул Медреа крачеше между тълпата и се усмихваше неопределено. Търсеше някого. За един дълъг миг погледът му се спря на стара възпълна жена, пребрадена с черен шал. После зашари пак от лице на лице. Докато откри превисок калугер с чаталеста брада, с прашна калимавка. Досами него се гушеше нисичък мъж. Незабележим. Само дето очите му, студени и остри, святкат на всички страни.

— Насам, ага — кимна домнул Медреа на своето заптие и приближи тия двамата. — Извинение — спря се той пред нисичкия, — твоя милост не е ли човек на господин Танасия, търговеца?

Студените очи се заковаха на букурещчанина.

— Аз съм — рече. — А твоя милост?

— Е, тогава води ме по-скоро в кантората — усмихна се широко домнул Медреа и едрите му зъби блеснаха. — Ага, дай чантата на господина! А за тебе — заповядай с благодарение!

Видяло цял грош в шепата си, заптието се закланя. Втурна се да пие салеп. А нисичкият посрещач понесе двете чанти към файтоните.

Натам щеше да се отпрати и калугерът с чаталестата брада. Но домнул Медреа го спря.

— Видиш ли я тая, старата жена, Миткало — прошепна. — Да, с шала. Кажи й: тук е! Ще дойде, кажи.

Четвърт час по-късно домнул Медреа, сиреч Левски, и нисичкият посрещач, наричаха го на подбив Големия, а в организацията го наричаха още Тайната (той беше главният изпълнител на комитетската тайна полиция), се намираха вече в някаква конюшня. Големият вадеше от втората чанта връзка устави. Прехвърляше ги в седлата на готовите за път коне. Левски, все още с цилиндър, четеше някакво писмо.

— Като кога с един револвер — учуди се Големия, извадил от дъното на чантата голямокалибрено шестак.

— Другият си е в мен — отвърна, без да вдигне поглед, Левски.

— Как, нали те пребарали?

— Е, да, „законът си е закон“. Но и моята работа си има правила — прибави Левски. Свали цилиндъра и измъкна от него малък барабан. — Само дето ми понатежаваше!

Бързи, приближаващи от двора стъпки прерязаха смеха им. Сега и единият, и другият револвер здраво бяха стиснати, насочени и готови. А погледите се стрелкаха към прозорчето горе. И към голямата залостена порта. Откъде да побягнат, ако са издадени?

Миг и страничната вратичка с трясък се отвори. Запъхтяна, чаталестата брада се подаде. Отец Матей Миткалото. Веселите му очи се вторачиха в Левски. Радостно пламтяха.

— Е, живи бяхме, а, Сатанаиле? — викна още от вратата той. Но беше толкова дълъг, та трябваше да се приведе на две. — Дай, дай да те прегърна, брате! — разпери той широките си ръкави и силно го обгърна.

— Чакай, Миткало, чакай, ще ме задушиш — освободи се от ръцете му Левски. — Каза ли й на старата?

— Казах, бъди рахат! Тъкмо се беше дигнала една дандания в митницата: хванали те, демек, врякат, кряскат...

— Хванали ме? Кого пак?

— Хич и не разбрах. Помъкнаха го нанякъде — рече нехайно Миткалото. А веднага след него и Големия се обади, но той трезво и практично:

— Сега му е времето да се измъкваме, Василе. Тъкмо няма да проверяват на градската порта!

— Млъкни — сръза го Левски. — Тук човек хванали вместо мен; в Букурещ някой предателствува, името му още не знаем. А ти — да използваме, да бягаме!

— Ама те тебе търсят, бе човек!

— Добре, че ми го каза!

— Не се навирай в устата на ламята, слушай мен! — увещаваше го и отец Матей по своя комичен, трогателен начин.

— Щом е така, и аз оставам. Длъжност ми е да те пазя! — изпречи се Големия.

— Вие уставите пазете, братя! — отстрани го усмихнато Левски и наложи цилиндъра си. — А за ламята, отче Матее, то нали все някой трябва да ѝ преброи зъбите, не е ли така?

Спрялата наблизко каляска озадачи домнул Медреа. Той попита повторно това ли е къщата на чорбаджи Величко. И чак тогава се отправи към портата. Едното крило беше открехнато. През него от двора прииждаха гласове. Той напрегнато се заслуша. Да, възбудени гласове. Единият пита. Другите му отговарят.

— Той ли е, или не е той?

— Той е, ваше превъзходителство! Само дето не си признава, ваше превъзходителство!

— Това го разбрах вече. Питам — заловихте ли уставите?

Домнул Медреа открехна още малко вратата и погледна. На пътеката пред къщи беше спрял възрастен турски офицер. Валията Мидхат паша. Слънцето святакаше в сърмата на мундира му. Но лицето бе в сянка, свъсено, ядосано. А боят и чорбаджи Величко, застанали встрани, бяха вторачили стреснати очи в това лице. Все там беше и валийският адютант. И още един друг, дългурест, дългонос. В сановнически мундир.

Ибрахим бей обясняваше:

— Той уставите в Дунава ги е хвърлил, паша ефенди!

— Ама съвсем същият е — подкрепи го чорбаджията. — Рус, синеок...

— Прощавай, чорбаджи, но тая работа не е току-така — пресече го пренебрежително Мидхат. — Аз на негово императорско величество трябва да докладвам. Това ясно ли ви е?

— Въпросът наистина, е деликатен, прецизност трябва, наистина — намеси се дипломатично дългоносият. Хаджи Иванчо беше. Домнул Медреа го знаеше отпреди. И не него наблюдаваше сега, а младия адютант. Погледа, с който той гледаше полицейския началник. Ироничен поглед. Святкаща неприязън. Това си пролича и по гласа, когато Шакир каза:

— Единствената улика беше пушката, ваше превъзходителство!

— Как пушка? Пушка носи ли се в куфар? — избухна валията.

— Той между лопатите си я беше увил, Баш комитата — мъчеше се да го убеди Ибрахим.

— Къса е, ваше превъзходителство, съвсем стар модел. Разправяше, че вълци имало край селото му, затова я носел — вмеси се отново адютантът. И отново пролича намерението му да zlepостави бея. Домнул Медреа беше готов да се разсмее на това съперничество, ако в тоя миг младият турчин не бе извил глава. Видя ли го? Той побърза да се открие сам.

— Извинете, не знаех... В неудобен час ида! — каза, като пристъпи в двора. И уж се канеше да се върне.

На Ибрахим съвсем не му беше до букурещчанина. Ала съобразителният чорбаджия веднага пошушна нещо на валията.

— Моля, моля, драго ми е! — рече приветливо Мидхат, когато му представиха госта. — Винаги съм казвал, че търговията ще отвори път за напредъка!

Домнул Медреа отвърна с поклон. Влезе в кръга. Заговори с единия, с другия, докато валията не се извърна към Ибрахим:

— А ти разучи въпроса и ми докладвай още тая вечер — каза; тонът му беше строг, погледът също. — Ако е оня, и през нощта ме събуди. Но така — не!

Боят понечи да обясни нещо си. Преглътна. Изпъкналите му очи съвсем се ококориха. Внезапно той трепна с цялото си тяло и се втурна към изхода.

Всеки човек си има някаква страст. Мидхатовата страст беше политиката. Обновлението на Турската империя. И сега той побърза да развие пред домнул Медреа своите възторжени идеи.

Бяха отишли към оная част на градината, отдето се виждаше Дунава, пламнал в предвечерния залез. А до самия каменен зид имаше ябълково дърво, пламтящо и то и наляло се вече със сок. Домнул Медреа приведе клонче, разгледа го със светнали очи.

— Напъпило — рече. Усмихна се. Под къдравите мустаци едрите зъби блеснаха. Приятно беше да го гледа човек. — Скоро ще дойде пролетта, господа! — додаде той.

— Чуваш ли го, хаджи! — възкликна Мидхат. — Няма грижи те, нашите съседи, няма. А аз за друга пролет мисля, любезни домнул

Медреа! Да, обновление на империята! Прогрес!

— Всеки си мисли за своята пролет, паша!

— Уви, моите идеи не винаги срещат тук истинско разбиране — продължи прекъснатия разговор валията. — Назадничавост, да, стари, отживели методи на управление...

При всяка негова дума хаджи Иванчо климаше. И някакво трагично съучастие се изписваше на дългоносото му лице. А пашата продължаваше все по-увлечено:

— Например не използва ли той Левски, хитро и умело не използва ли той и не спекулира ли за бунтовническите си цели с тъпотата и с наивността на някои поданици — и българи?... Емигрантите, да! Разбойническият им комитет във вашия Букурещ го праща! И как допуска това положение вашето правителство? Отговорете ми, как?

— Не, нищо не мога да кажа, паша ефенди, просто не знам! Но уверен съм, че тук султанското правителство взема мерки, да? — прибави любезно незаинтересовано букурещчанинът.

— Мерки! Мерки! Та това е зараза, домнуле. Из цялата страна сме пуснали съгледвачи, награда е обявена. А истинската мярка може да бъде само една: час по-скоро да се обяви изравняване на всички народности в империята. Само така ще има спокойствие и ред!

— Колкото по-скоро, по-добре! — каза веднага и раболепно хаджи Иванчо.

Развълнуваният валия, явно стигнал върха на любимата си тема, обяви:

— Да няма повече турци и българи, и гърци, и всякакви! Всички да станат отомани — разбирате ли? Отомани! С едно име, с едно съзнание за национална принадлежност, с едно отечество, неделимо и велико, с един господар — негово императорско величество султана!

— Това е, това е то! — потвърждаваше и клатеше дългата си глава хаджията.

Само че домнул Медреа беше нещо озадачен.

— Може би е нелюбезно от моя страна... — започна той.

— Кажете, кажете!

— Изглежда като чужденец... Как да река: не разбирам разликата от сегашното, паша? — Същевременно с привично

движение той извади часовника си. Погледна го, щракна го. Мидхат неволно погледна своя часовник.

— Да, трябва да вървя — каза пашата, а продължаваше многозначително да се усмихва, развълнуван от собствената си реч. — Разликата ли? Аллах, огромна е! Но утре, утре ще продължим... Чест ще ми направите, заповядайте в конака, домнуле!

6

Каляската още не бе отнесла пашата и адютанта му, когато преданото изражение по лицето на хаджи Иванчо изведнъж се смени с тревога.

— Ами ако излезе, че не е оня?

— Съвсем на него прилича, бе сине! — увери го бащата. — Ето и домнул Медреа, и той ще ти каже! Този, гурбетчията бе, с калпака! Нали си го спомняш!

— Той да е Левски? Що думаш, чорбаджи! — извърна се смаяният букурещчанин.

Те все още бяха до портата. Гледаха след каляската. Вечерната заря бе изгаснала. Тих ветрец прииждаше откъм реката.

— Не, не може да е той! — продължи домнул Медреа, сякаш си размишляваше на глас. — Та помисли, чорбаджи Величко! Баш комитата иде от Букурещ, така ли?

— Е, от Букурещ, какво?

— Гурбетчията аз много добре го помня. Ами че той се качи в трена на Фрътещи!...

— Брех, не думай!

— Прощавай, чорбаджи, но така беше! И после къде е Фрътещи, а къде е Букурещ!... Да, да, сега съвсем добре си го спомням, като се пречкаше там с неговите лопати.

— Оплесках я аз, сине! — изплака старият.

Просто да го съжали човек!

А опитният други път хаджи Иванчо само кривна дългия си нос и се омърлуши.

— Твоят човек в Букурещ те е подвел, чорбаджи! — придаде най-незаинтересовано изражение на лицето си домнул Медреа. — В комитета, казваш. Че как се влиза така в таен комитет! Излъгал те е, прощавай!

— Не ме е излъгал, домнule, познавам си го аз. В печатницата им работи бе! Печатар е — миналия месец го настанихме там!

Очите на домнул Медреа за миг станаха студени и вторачени. После той каза:

— Е, няма какво, станала грешка. Пуснете го тоя гурбетчия и всичко ще се забрави. Инак, представяте ли си, ако работата отиде чак до султана?

— Тръгвай, още сега тръгвай, тате! — извика стресналият се внезапно хаджи Иванчо.

Домнул Медреа щракна часовника си. Усмихна се в мустаците. И рече:

— Да, и това уредихме. Сега да вървя и аз, че се смрачи!

Наистина се беше смрачило. Плътни сенки се настаняваха под навесите на разкривените порти. И само огромната река за миг и друг побледня. После и тя стана сива. Загуби се в далечината. А в тоя час домнул Медреа крачеше по безлюдната крайбрежна улица. Вървеше. Оглеждаше се. Търсеше някаква къща. Да, ето я на самия бряг. Още един път огледа напред и назад. Никого нямаше. Спусна се надолу по пътеката.

Ала тъкмо тогава от страничния сокак се зададе старият чорбаджи Величко. Пухтеше. Бързаше за конака. „Ще му река на бея, не го ли пуснем, ще река, лошо!“ — размишляваше си той гласно. Докато ненадейно видя познат силует. Цилиндъра, раменете, вървежа позна въпреки мрака. И въпреки че потъна в надолнището. „Я виж ти!“ — рече си. И щеше да извика. Да го спре. Но внезапно сам се спря озадачен. Стреснат се спря. И пак си говореше: „Ама къде отива той! Че това е къщата на Тонка! Синовеите й — ами че те бяха баш бунтовниците в града! А? Ами ако той е той?!“

Чорбаджи Величко се сниши, пролази до края на пътя. Надзърна. Взря се. Вратата долу се отвори и домнул Медреа потъна в нея. „Ами сега?“ — надигна се чорбаджията, замаян от изумление. Олюлявайки се, той се втурна по неравната крайбрежна улица. Размахваше бастуна си. Повтаряше си: „Само да не излезе! Само да не излезе!“

В единия край на масата бяха цилиндърът, бакенбардите, перуката на домнул Медреа. А на другия старата Тонка бе сложила чиния със сирене и хляб.

— Не, не съм гладен! — рече Левски. Сега, без дегизировка, той изглеждаше удивително млад. Косата, очите, кожата на лицето, всичко у него беше светло. Светла беше и неговата усмивка, макар животът му непрестанно да се разпъваше между самота и свръхнапрежение.

— Яж, гладен не гладен — хапни, то се не знае кога пак ще ядеш! — настоя старата.

— Права си, бабо Тонке! И после, какво по-сладко от хляб и сирене — отчупи той къшей. Усмихна й се пак. Гледаше я в очите. Ала видимо мислеше нещо си друго.

— Извести ли оттатък, че съм минал? — попита.

— Утре на ранина тръгва куриерът.

— Тогава дай хартия и перо.

Минутка по-късно той пишеше:

„Братя от Централния комитет в Букурещ!
Неопрровержимо знам, че постъпилият миналия месец печатар е турски шпионин и следва да бъде наказан от комитетската тайна полиция, както повелява уставът.

Ваш брат в делото — Васил Левски“

Той удари върху подписа си комитетския печат. Подаде писмото на Тонка. Тя го взе мълчаливо. Кимна. Откри някакво скривалище между страничните греди и го постави вътре.

— А голямото скривалище готово ли е? — попита Левски, като си отчупи още парче хляб и сложи върху него сирене.

— Не сме го изкопали. Но за дрехите, както ми беше заръчал — събрах ти аз оттук-оттам... — И тя отвори вратата на насрещния

килер. — Ей ги! Попски, заптийски, селски — изреждаше и се смееше с беззъбата си уста. Докато внезапно замълча и въздъхна.

— Василе, Василе, какви времена живеем, синко! — додаде с пречупен глас. — Като те гледам и тебе, все гонен, жена нямаш, деца нямаш...

— Не е само до мен, бабо Тонке. Че ти най-добре го знаеш!

Очите ѝ неволно се извърнаха към траурните портрети над скрина. Единият син убит. Другият на вечно заточение.

— Ох, майка да не си — прошепна. А с разчувствуванa ласка Левски обгърна нейното рамо. И никоя дума не би могла да я подкрепи по-силно в тоя миг.

Ала в следващия оглушително хлопане ги стресна.

— Отваряй мари! — реवेशе вън някакъв глас.

— Ибрахим бей! — позна го тя.

Трескаво напрежение се прокрадна в изражението на двамата. Те се погледнаха един друг. Заслушаха се пак.

— Задръж ги за минута — овладя се Левски. — И с лампата, както съм ти казвал!

— Знам аз, знам!

Докато тя слагаше на масата дамаджана с ракия, той грабна бакенбардите, перуката, цилиндъра, отвори скривалището между гредите — не, цилиндърът не влиза! Той го смачка и го напъха вътре. Все тъй трескаво той извади от джобовите на жакета си някакви книжа и комитетския печат. А после напъха и жакета в скривалището. На кръста му препасани останаха да святкат двата револвера.

Тонка гледаше към него въпросително. Той ѝ кимна. Запъти се към килера. А тя откачи лампата и тръгна към пруста.

Вън заптиите продължаваха да думкат по портата. Там беше и довелият ги чорбаджи Величко.

— Е добре де, няма да вляза — говореше той с Ибрахим. — Ама ти пък си отваряй очите! Хитра е тая Тонка, слушай ме!

— Стига си ме учил! — пресече го беят и още по-възбудено ревна: — Хайде, мари!

— Да се облека, бей, стара жена съм! — дойде отвътре глас.

Най-сетне вратата скръцна. Отвори се. Светлина затрепка. В тая светлина се мярна стопанката. А миг по-късно заптиите нахлуха. И уж от блъскането тя изтърва лампата. Непрогледна тъмнина настана. Викове се понесоха: „Дайте фенера бре!“ „Ще избяга!“ „Аллах, пазете се!“

Внесоха фенер. Блеснаха байонети. И изцъклени очи се мяркаха. И големи носове. Чалмалии фесове. А след това се появи и застрашителната физиономия на полицейския началник.

— Баш комита, предай се! — ревна той към неосветената част на стаята.

Никакъв отговор не дойде оттам. Внесоха втори фенер. И сега цялата стая се разкри. А Левски пак го нямаше.

— Под одъра! — заповяда беят.

Двамина неохотно се навряха под одъра. Погледнаха бързешком. Още по-бързо се дръпнаха.

— Няма го, бинбаши ефенди — рекоха с облекчение.

— Скривалище! — викна някой. Беше открил килера.

И тогава внимателно, много внимателно доотвориха вратичката му. А Ибрахим ревна:

— Дяконе Левски, излизай!

Но Левски не излезе.

— Мушни! — изкрещя Ибрахим.

Байонети се забиха в тъмния отвор. После се отдръпнаха безславно, набучили шуба, калимавка, някакви потури.

— Къде е оная! — извърна се беят. На лъв в клетка приличаше.

Оная, сиреч старата Тонка, беше опряла гръб и ги гледаше с присвити очи.

— Де си го скрила мари? — сграбчи я той. Разтърси я. Блъсна я в стената.

— Първом ми кажи кого търсиш, бей — отвърна тя затаено. — Синове те ми, вие ги взехте вече!...

А при масата няколко заптии, докопали дамаджаната с ракия, мълчаливо си я подаваха един на друг. Ибрахим ги видя и се втурна към тях.

— За туй ли сте дошли бре! — разблъска ги той. Удряше де кого свари. — Търсете... Петима в мазата! Петима на тавана!

Те се разтичаха. Трополяха нагоре и надолу. Окуражаваха се. Викаха: „Хасане, тук!“ „Дай фенера... Мушкай, мушкай!“

С револвер в едната ръка, в другата с дамаджаната, Ибрахим неочаквано се озова сам в полутъмната стая. Огледа се. Страхуваше се, а не искаше да издаде страха си. Надигна дамаджаната. Глътна веднъж. Глътна дважд.

— Няма го, бинбаши ефенди! — прииждаха викове от мазата.

— И на тавана го няма... Изфирясал Баш комитата!

Той избърса с ръкав челото си. Надигна пак да пие. Докато почувствува някакъв поглед. Извърна се ужасен, насочил револвера. В тъмния ъгъл все още стоеше забравената Тонка.

— Наздраве, бей! — рече весело.

— Я да си затваряш зурлата! — отдъхна си той. — Ще кажеш ли най-сетне къде си го скрила, а?

— Първом ти ми речи кого търсиш?

— Млъквай! Знам те аз, зъбките ти знам!

— Че аз откога нямам зъби, бей!

— Вън!

Тя излезе и сега Ибрахим вече наистина беше сам. „Кой го знае чорбаджията какво е гледал — говореше си. — Забърка я с гурбетчията, сега пък с букурещчанина... Дърт козел!“

Внезапно той реши:

— Стига! Тръгваме!

А заптиите само това чакаха. Втурнаха се през полуосветения пруст. Всеки гледаше пръв да излезе. После се разточиха по крайбрежния път. Лунният сърп вече се беше надвесил над Дунава. Оглеждаше се в просторните води. Подсмиваше се и той.

— Ама вярвай! Видях го с очите си, че влезе! — увещаваше чорбаджи Величко мрачния Ибрахим.

— Тъй ти се е сторило, чорбаджи! — отсече пренебрежително беят. После викна на заптието с дамаджаната. — Не се дърпай в тъмното, Хамди! Пред мен, да си ми пред очите!

Пренебрегнатият чорбаджия постепенно изоставаше назад. Той се опита да обясни на чауша. На онбашията. И те не искаха да слушат. На опашката вървеше самотно заптие. Чорбаджи Величко веднага се прикачи към него.

— Аз да ти кажа, ага, още на парахода го усетих оня! — започна той.

Неудържимо му се говореше.

— Вярно, много усещаш ти, чорбаджи! — рече заптието.

— Пък за оная, бабата, право вика боят, кучка бунтовническа — въже за нея!...

Заптието изведнъж се спря. Сграбчи го за шията. Ненавистно прошепна:

— Името ѝ да не произнасяш, чуваш ли! Не е за твойта мръсна уста то. Ей това е за нея!

И силен юмручен удар повали втрещения чорбаджия. А миг по-късно заптието Левски потъна в страничния сокак.

— Убиха ме!... Баш комитата... Зъбите ми, ох, зъбите ми!... — крещеше и стенеше чорбаджи Величко.

Заптите се струпаха около него. Осветиха го. Устата и брадата му бяха в кръв. А в шепата си държеше изкъртените си зъби.

— Дяконът Левски беше — фъфлеше той.

Това вече беше много за Ибрахим.

— Бе препънал си се, чорбаджи, и тъй ти се е сторило! — рече.

Махна с ръка и продължи пътя си.

Рано сутринта в голямата стая на валийството при Мидхат бяха дошли старият чорбаджия и синът му. А още и Ибрахим.

— Не, не и не! — викаше разгневеният валия. — Вие наистина прекалявате! А ако той е един почтен търговец, тогава?... Отговорете ми, тогава?

— Той на мен зъбите ми — зафъфли чорбаджи Величко. Ала тъкмо в това време влезе Шакир и всички се извърнаха към него.

Адютантът беше загубил обичайната си сдържаност. Бързешком направи темане. Погледна мимоходом началника на полицията. Каза:

— Проверих, ваше превъзходителство. В никой от хановите не е отсядал такъв търговец.

— Ето, ето! — зафъфли пак старият чорбаджия. Синът му понечи да го подкрепи. Но размисли. Благоразумно се въздържа.

Ала Ибрахим упорствуваше на своето:

— Може пък у някой от тукашните търговци да е!

— Може, ако не е това писмо! — прекъсна го със затаена неприязън адютантът. — За вас, вали паша! Донесъл го някакъв дервиш — прибави почтително той.

Предусетил вече нова неприятност, Мидхат бавно отиде зад писмената маса. Ала не седна на стола.

— Чети да видим какво още! — каза.

И Шакир зачете:

„Благодаря за любезната покана, но неочаквани обстоятелства не ми позволяват да се възползувам от нея. При друг случай бих продължил много любопитния разговор за обновлението и прогреса на Турската империя.

Препоръчвам се на Ваше превъзходителство — по паспорт Медреа, търговец на едро и дребно с железни лъжици“.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.